

A.L. gegn Finnlandi

Dómur frá 27. janúar 2009

Mál nr. 23220/04

6. gr. Réttur til réttlátrar málsmeðferðar fyrir dómi

Rétturinn til að spyrja vitni. Sönnunargögn.

1. Málsatvik

Hinn 13. mars 2001 hafði X samband við lögreglu vegna grunsemda um að dóttir hennar, R, fædd í desember 1986, hefði sætt kynferðislegri misnotkun af hálfu kæranda, A.L., tíu dögum fyrr. Kærandi er frændi R. Hinn 21. mars 2001 yfirheyrði lögreglan X og 9. júlí s.á. yfirheyrði lögreglan kæranda. Lögregla tók skýrslu af R 30. júlí s.á. í viðurvist félagsráðgjafa. Engir aðrir voru viðstaddir þá yfirheyrslu né var hún tekin upp. Kærandi var í kjölfarið ákærður fyrir kynferðislega misnotkun gegn R, sem var 14 ára á þeim tíma er meint brot var framið. Honum. var gefið að sök að hafa snert kynfæri R. Kærandi lýsti sig saklausan af ákærunni. Dómstóll hlýddi á vitnisburð móður R, kæranda og þriggja vitna sem kærandi leiddi til skýrslugjafar. Saksóknari lagði fram myndbandsupptöku af tveimur viðtölum við R sem sérfræðilæknirinn H hafði umsjón með hinn 17. og 18. júlí 2001. H var vegna þessa leiddur fyrir dóminn sem vitni. Saksóknari lagði einnig fram læknskýrslu sem fól í sér mat á viðtölunum og öðrum atriðum sem tengdust líkamsrannsókn á R. Þá lagði saksóknarinn enn fremur fram yfirlýsingu frá endurhæfingarstöð fyrir andlega fatlaða einstaklinga sem veitt var 14. mars 2001 þess efnis að andleg hæfni R væri á við 6 til 8 ½ árs barn. Þá voru lögð fram skrifleg gögn um að R þyrfti á nánar tilgreindri sérfræðiaðstoð að halda.

Hinn 20. nóvember 2001 var kærandi sakfelldur í undirrétti fyrir að hafa misnotað barn kynferðislega og dæmdur í sjö mánaða skilorðsbundið fangelsi. Dómstóllinn byggði úrlausn sína aðallega á því að vitnisburður móður R þótti trúverðugri en vitnisburður kæranda og vitna sem hann leiddi fram og í öðru lagi með vísan til myndbandsupptökunnar og vitnisburðar H. Undirréttur benti á að lýsing R á atburðum gagnvart móður hennar og H hafi verið sambærileg og að meðan á viðtölum við H stóð hefði R talað opinskátt og af sjálfstrausti við H en hegðun hennar hefði skýrlega breyst þegar umræðunni var snúið að hinni meintu misnotkun. R hafði hins vegar tekist að lýsa atburðinum með nákvæmum hætti. Ekki var ástæða til að halda að R væri að endurtaka orð einhvers annars eða hefði ímyndað sér atburðinn.

Kærandi áfrýjaði dómi undirréttar til áfrýjunardómstóls. Taldi hann að undirréttur hefði ekki átt að dæma í málinu án þess að hlýða fyrst beint á vitnisburð R. Þá hefði hann ekki fengið færi á að leggja spurningar fyrir R né hefði hann fengið að sjá myndbandsupptökuna af viðtölum H við R áður en aðalmeðferð hófst en upptakan var mikilvægur þáttur í sönnunarfærslu ákæruvaldsins. Óskaði kærandi eftir því að áfrýjunardómstóll viðhefði munnlega málsmeðferð og R yrði leidd fyrir dóminn sem vitni svo hann gæti lagt fyrir hana spurningar. Hinn 9. janúar 2003 synjaði áfrýjunardómstóll beiðni kæranda þar sem það gæti reynst R skaðlegt miðað við þroska hennar og eðli spurninganna. Studdi dómstóllinn niðurstöðu sína við lagaákvæði þess efnis að einstaklingi undir 15 ára aldri bæri ekki að vera viðstaddur réttarhald ef dómari teldi það skaðlegt fyrir hann. Einnig var vísað til lagaákvæðis þess efnis að aðeins mætti yfirheyra barn fyrir dómi að yrði því ekki til skaða. Ekki var hægt að áfrýja þessari ákvörðun áfrýjunarréttarins sérstaklega. Við munnlega málsmeðferð fyrir áfrýjunardómstólnum voru sömu sönnunargögn lögð fram og fyrir undirrétti auk þess sem lagðar voru fram fjórar myndir og teikningar af íbúð kæranda. Hinn 27. febrúar 2003 staðfesti áfrýjunardómstóll dóm undirréttar. Kærandi sótti um áfrýjunarleyfi til Hæstaréttar og hélt því meðal annars fram að sáttmálinn hefði verið brotinn. Hinn 14. janúar 2004 var umsókn hans um áfrýjunarleyfi hafnað.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærandi taldi að 6. gr. sáttmálans hefði verið brotin m.a. þar sem hann hefði ekki fengið færi á að leggja spurningar fyrir hinn meinta brotþola, R, og það jafnvel þó að myndbandsupptaka af vitnisburði hennar hafi verið þýðingarmikið sönnunargagn í sakamálinu gegn honum.

Niðurstæða

Dómstóllinn tók fram að framlagning sönnunargagna væri almennt séð atriði sem væri kveðið á um í lögum landsréttar og það væri hlutverk dómstóla í viðkomandi landi að meta þau. Hlutverk Mannréttindadómstólsins væri ekki að meta hvort framburðir vitna væru samþykktir sem sönnunargögn heldur að ganga úr skugga um að málsmeðferðin í heild, þar á meðal mat á sönnunargögnum, væri sanngjörn og réttlát. Dómstóllinn benti á þá meginreglu að öll sönnunargögn í refsímáli ætti að leggja fram við opinbera málsmeðferð að viðstöddum ákærða svo að hann ætti möguleika á að andæfa þeim. Hins vegar væru undantekningar á þeirri meginreglu. Almennt væri ekki hægt að túlka 1. mgr. og d-lið 3. mgr. 6. gr. sáttmálans þannig að í öllum málum yrði að leggja spurningar milliliðalaust af ákærða eða lögmanni hans fyrir brotþola heldur yrði að gefa sakborningi raunhæft tækifæri til að andmæla og leggja spurningar fyrir vitni sem mæla honum í mót, annaðhvort þegar það gæfi framburð sinn eða á síðari stigum. Sakfelling mætti ekki byggjast eingöngu eða að stórum hluta á vitnisburði sem ákærði hefði ekki haft tækifæri til að veita andsvör við. Hins vegar ætti ákærði ekki ótakmarkaðan rétt á viðurvist vitna í réttarhaldi. Innanlandsdómstólar yrðu almennt að taka ákvörðun um hvort nauðsynlegt eða skynsamlegt væri að hlýða á vitnisburð vitna. Dómstóllinn taldi að R teldist hafa verið vitni í málinu í skilningi d-liðar 3. mgr. 6. gr. sáttmálans vegna þess að myndbandsupptakan af viðtalinu við lækinn H var tekin og notuð sem sönnunargagn gegn ákærða fyrir dómi.

Dómstóllinn tók fram að meðferð kynferðisafbrotamála væri oft þungbær vitnum, sérstaklega þegar þau væru leidd gegn vilja sínum til að standa andspænis sakborningi. Ætti þetta sérstaklega við þegar þolandi væri ungur að árum. Þegar metið væri hvort málsmeðferð hefði verið réttlát yrði að taka mið af rétti fórnarlambis til friðhelgi einkalífs. Dómstóllinn fellst þ.a.l. á að grípa yrði til sérstakra ráðstafana til að vernda meint fórnarlamb, að því gefnu að slíkar ráðstafanir samrýmdust viðunandi og skilvirkum rétti sakbornings til varnar. Dómstólar gætu þurft að grípa til annarra úrræða til að viðhalda jafnvægi þegar hallaði á sakborning af þessum sökum.

Dómstóllinn benti á að vitnisburðir H og móður R hefðu aðeins verið óbein sönnunargögn, þ.e. þau endurtóku aðeins það sem R hafði tjáð þeim, og fjölluðu um breytingar sem þau hefðu orðið vör við í hegðun R. Þá hefði H gefið vitnisburð um þá aðferð sem hann notaði til að taka viðtölin tvö sem voru spiluð á myndbandi fyrir réttinum. Dómstóllinn tók fram að þar sem myndbandsupptakan hefði verið lögð fyrir dómstólinn gátu dómarnir og kærandi, sem var sakborningur í málinu, hlýtt á frásögn R sjálfar, séð hvernig viðtalið fór fram og að vissu marki metið trúverðugleika hennar. Þá gat kærandi andmælt þeim sönnunargögnum sem voru lögð fyrir undirrétt. Þótt dómstóllinn viðurkendi mikilvægi myndbandsupptöku sem þessarar gæti það ekki eitt talist nægjanlegt svo gætt væri að réttindum sakbornings sér til varnar þar sem kæranda hafði ekki staðið til boða að leggja spurningar fyrir vitnið.

Dómstóllinn tók fram að í þessu máli, andstætt S.N. gegn Svíþjóð í máli nr. 34209/96 og B. gegn Finnlandi frá 24. apríl 2007 í máli nr. 17122/02, hafði kærandi ekki fengið tækifæri til að leggja spurningar fyrir R á neinu stigi málsins. Ósk hans um að R bæri vitni fyrir áfrýjunardómstóli var hafnað. Frekari tilraunir hans, meðal annars fyrir Hæstarétti, báru engan árangur. Dómstóllinn tók jafnframt fram að sú varnarástæða finnska ríkisins að kærandi hefði ekki óskað eftir því að fá að hlýða á R fyrir undirrétti heldur fyrst fyrir áfrýjunardómstóli stæðist ekki þar sem áfrýjunardómstóli væri að lögum heimilt að endurmeta bæði lagaleg atriði og málsatvik. Þá hefði einskis sérfræðialits verið leitað til að kanna hvort R gæti komið fyrir dómstólinn og gefið vitnisburð eða með öðrum vægari leiðum. Í þessu máli væri myndbandsupptakan eina beina sönnunargagnin gegn kæranda. Við þessar kringumstæður leiddi notkun sönnunargagnsins til slíkrar takmörkunar á réttindum kæranda til varnar að hann hlaut ekki réttláta málsmeðferð.

Dómstóllinn komst einróma að þeirri niðurstöðu að 1. mgr., sbr. d-lið 3. mgr. 6. gr., hefði verið brotin.

Með vísan til 44. gr. sáttmálans voru kæranda dæmdar 3.000 evrur í miskabætur og 402 evrur í málskostnað.